

Over de ware eredienst,

aan de hand van het voorbeeld van Enos, de zoon van Set

door: Hugo Bouter

*‘En ook aan Set werd een zoon geboren, en hij noemde hem Enos.
Toen begin men de naam des HEREN aan te roepen’.*

Genesis 4:26

Lofzingen met Christus

Het is altijd leerzaam om na te gaan wanneer en in welk verband een bepaalde zegswijze voor het eerst voorkomt in de Schrift, zeker in Genesis dat in vele opzichten het 'boek van het begin' is. Met de uitdrukking 'het aanroepen van de naam des HEREN' is dat het geval aan het slot van Genesis 4, na de geboorte van Enos, de zoon van Set. Tegenover de eerder in dit hoofdstuk genoemde nazaten van Kaïn, de nakomelingen van de mens die van Gods aangezicht was *weggegaan*, staan hier Set en de zijnen (en misschien nog meer kinderen van Adam en Eva), die juist Gods aangezicht wilden *zoeken*. De kinderen van God staan hier tegenover de kinderen van de wereld, die zich ogenschijnlijk wel wisten te redden zonder God. Kaïn was de eerste stedenbouwkundige en zijn kinderen werden de grondleggers van een van de eerste menselijke beschavingen. Maar zij hadden géén relatie met God, en dat was nu juist wél het kenmerk van het nageslacht van Set. Te midden van een wereld zonder God riepen zij de naam van de HERE aan en brachten Hem eer, in het besef dat zij niet buiten Hem konden leven en Hem van dag tot dag nodig hadden.

God heeft dit gezien en Hij heeft het laten optekenen. Wij staan hier bij het begin van een geregelde eredienst; men maakte er een begin mee de HERE te dienen en Hem aan te roepen. Dit gebeurde niet alleen individueel, het was een gemeenschappelijke aangelegenheid: 'Toen begon men de naam des HEREN aan te roepen'. Abel was de eerste mens die een offer bracht dat aangenaam was in Gods oog, en hij deed dat alléén (voor zover dit tenminste uit Gen. 4 valt op te maken). Maar Set – die in de plaats van de gestorven Abel kwam – en zijn nakomelingen deden het gemeenschappelijk. In Set kunnen wij een beeld zien van de opgestane Heer, die samen met de Zijnen de Vader prijst en te midden van de Gemeente de lofzang aanheft (vgl. Gen. 4:25; Ps. 22:23; Joh. 20:17-20; Hebr. 2:10-13; 12:24).

Het begin van ware aanbidding

Wanneer begonnen Set en zijn kinderen hiermee? Dat was na de geboorte van *Enos*, en die naam is een aanduiding van de zwakheid en de sterfelijkheid van de mens (zie Job 7:16; Ps. 8:5; 90:3). Deze aanbidders begonnen de HERE dus aan te roepen in het bewustzijn van hun eigen zwakheid en hulpeloosheid. Zij zagen wie zijzelf waren – slechts een ademtocht – en daarom riepen zij tot Hem die eeuwig leeft: Jahweh, de eeuwige Getrouwe, de altijd Zijnde. Zij erkenden Hem als de Bron van alle leven en als de Onderhouder ervan. Terwijl het nageslacht van Kaïn gekenmerkt werd door hoogmoed en zelfverheerlijking (als wij Gen. 4:23-24 zó mogen opvatten), droeg de linie van Set het stempel van ootmoed en van het grootmaken van Gods naam.

Deze gelovigen riepen de naam van de HERE aan. Gods naam geeft aan Wie Hij is en wat wij van Hem kunnen kennen; het is de openbaring van de relatie waarin Hij tot mensen staat. De aartsvaders kenden Hem speciaal als de *Almachtige*; Israëel als *Jahweh* – de Eeuwige, de IK BEN; de gelovigen in de huidige genadetijd als hun *Vader* in Christus; en in de toekomstige bedeling van het Vrederijk zal Hij in het bijzonder worden gekend en vereerd als de *Allerhoogste*, die hemel en aarde bezit. God is de God van Sem, horen wij in Genesis 9:26, en Sem betekent 'naam'. God is de God van hen die Zijn naam kennen en die met Hem in verbinding staan. Zo vinden wij later in de geschiedenis van Israëel, dat de Engel in Wie de naam van Jahweh was met het volk meeding (Ex. 23:21); en ook dat Gods naam op de Israëlieten werd gelegd teneinde hen te zegenen (Num. 6:27). Die naam was hun toevlucht: 'De naam des HEREN is een sterke toren; de rechtvaardige ijlt daarheen en is onaantastbaar' (Spr. 18:10). Dat geeft aan hóe nauw de band was tussen God en het volk waarover Zijn naam was uitgeroepen. Dat geldt zeker ook voor ons die God nu als Vader mogen aanroepen (Joh. 4:23; Rom. 8:15; 1 Petr. 1:17). De Zoon van God heeft ons de Vader verklaard, en de Geest brengt ons (als zonen) tot aanbidding van de Vader (Gal. 4:6).

De eenvoud van ware aanbidding

Wij weten niet hoe Set en de zijnen eredienst hebben gehouden en de naam van de HERE hebben aangeroepen. Het staat er niet bij in Genesis 4; maar misschien is dat een aanwijzing dat het in alle eenvoud is geweest, zonder pracht en praal. Om het met de woorden van Christus tegenover de Samaritaanse vrouw te zeggen: in geest en in waarheid. Met oprechte harten, in het diepe besef van eigen geringheid en van Gods goedertierenheid en waarheid. En in de kracht van Gods Geest, zonder uiterlijke ceremoniën en indrukwekkende liturgieën.

Het is niet terecht de menselijke stem als 'instrument' in de eredienst op één lijn te plaatsen met door mensen vervaardigde instrumenten. De oorsprong van de muziekinstrumenten ligt volgens Genesis 4:21 in de godloze cultuur van de nakomelingen van Kaïn, niet bij het nageslacht van Set. Van de eredienst van de familie van Set wordt heel eenvoudig gezegd dat men begon 'de naam des HEREN aan te roepen' (Gen. 4:26). Hoe hebben Set en zijn nakomelingen dit gedaan? Het vers wekt de indruk dat het *zonder* muziekinstrumenten is gebeurd. Er is immers slechts sprake van 'aanroepen', en dat is een activiteit van de menselijke stem (alsmede van de geest en van het verstand volgens 1 Kor. 14:15). Het is de 'vrucht der lippen' die wij als een lofoffer aan God brengen (Hebr. 13:15).

Van de menselijke stem kan men zeggen dat het een 'instrument' is dat rechtstreeks van God de Schepper afkomstig is. Zoals opgemerkt kan dat niet worden gezegd van de instrumenten van Jubal en zijn nakomelingen, die juist hun oorsprong vonden in de cultuur van een van God afgeweken mensengeslacht. Een tegenargument is dat Jubal en de zijnen slechts de goede gaven van God, die Hij in de schepping aan de mens had geschonken, hebben ontsloten. Dat is juist, evenals ook landbouw, veeteelt en metaalbewerking als zodanig geen afkeurenswaardige zaken zijn (vgl. Gen. 4:2,20,22). Maar *hoe* zullen de nakomelingen van Kaïn deze gaven en mogelijkheden hebben gebruikt? Niet tot eer van God! Zo is er ook in onze hedendaagse cultuur, die evenzeer van God vervreemd is, veel muziek die niet tot Zijn eer is. Het is dus belangrijk *hoe* wij muziek en muziekinstrumenten gebruiken. Toch is dat niet de enige vraag die van belang is. De informatie die het slot van Genesis 4 ons verschaft, blijft belangwekkend met het oog op de gezamenlijke eredienst. Deze verzen pleiten voor grote eenvoud en soberheid bij de diensten.

Later zien wij in de geschiedenis van Israël dat het gebruik van begeleidende muziekinstrumenten in de eredienst door God nadrukkelijk werd voorgeschreven. Wij kunnen stellen dat ze werden *geheiligd* voor de dienst van God, zoals dat ook het geval was met zoveel andere voorwerpen en materialen die nodig waren voor de tabernakel- en tempeldienst. Deze muziekinstrumenten pasten bij het karakter van het aardse heiligdom en van de oudtestamentische bedeling.

Zodra wij in het Nieuwe Testament komen, ontbreekt echter ieder voorschrift voor het gebruik van muziekinstrumenten in de eredienst. Wij lezen niets over snaar- of blaasinstrumenten, maar wel over het zingen in onze harten voor God en het aanroepen van de Heer uit een rein hart (Kol. 3:16; 2 Tim. 2:22). Het ontbreken van voorschriften ten aanzien van muziekinstrumenten in de christelijke eredienst heeft ons zeker veel te zeggen over het karakter van de christelijke aanbidding. *Zoals gezegd pleit ook hier alles voor een sobere vorm van eredienst.* De nadruk valt voortaan op het innerlijke en geestelijke gehalte van de dienst, hoewel er natuurlijk wel stoffelijke elementen zijn aan te wijzen. Het gaat echter in de eerste plaats om een gééstelijk heiligdom (Ef. 2:22), gééstelijke offeranden (1 Petr. 2:5), en een gééstelijk altaar (Hebr. 13:10,15).

Dit houdt kennelijk verband met de verandering van bedeling, de overgang van het judaïsme naar de christelijke eredienst, die een aanbidding is in geest en waarheid rondom Christus als het ware Middelpunt van Zijn volk (Matt. 18:20; Joh. 4:20vv.). Op die manier zouden wij in elk geval de naam van de Heer dienen aan te roepen. En Hem 'aanroepen', dat is het afzien van wat wij zelf zijn en het uitspreken van wat wij in Hem hebben gevonden. Het is het aanbidden van alles wat Hij heeft gedaan en van Wie Hij is, het in bewondering buigen voor Zijn grootheid.

Het enige dat de familie van Set heeft bezeten, is waarschijnlijk een altaar geweest. Zo vinden wij het later tenminste bij Abraham en Isaak (Gen. 12:8; 13:4; 26:25). Bij hun altaren hebben zij de naam van de HERE aangeroepen, en het is aannemelijk dat Set dit ook zo heeft gedaan. Zij zijn met hun offeranden tot God gekomen en hebben die op het altaar aan Hem aangeboden – in navolging van Abel die een slachtoffer bracht waarin God een welbehagen vond. Het altaar is het centrum van de eredienst, de plaats waar de mens tot God nadert om Hem te aanbidden. De geschiedenis van Israël bevestigt dit: daar is het brandofferaltaar bij Gods heiligdom de meest geschikte plaats om de naam van de HERE aan te roepen, omdat Hij Zijn naam daar heeft doen wónen te midden van Zijn volk (zie o.a. Deut. 12).

Ware christelijke eredienst

In het Nieuwe Testament is het aanroepen van de naam van de Heer niet gebonden aan een bepaalde geografische plaats (het is trouwens opmerkelijk dat die in Genesis 4 ook niet wordt vermeld!). Toch hebben wij in figuurlijke zin wel een 'altaar' als het centrum van de eredienst. Dat is Christus Zelf, tot Wiens naam wij vergaderd zijn en door Wie wij onze lofoffers aan God mogen brengen (Matt. 18:20; Hebr. 13:10,15). Christus is het middelpunt en de grondslag van onze eredienst. Als wij God iets hebben aan te bieden – offeranden van dank en aanbidding – dan kan dat alleen door Hém. En als wij nu de naam des Heren aanroepen, dan dient dat in overeenstemming te zijn

met de wijze waarop Hij Zich in Christus heeft geopenbaard. Wij roepen God niet aan als Jahweh, de eeuwig Getrouwe, maar als de *Vader* van onze Heer Jezus Christus; dat is de juiste christelijke praktijk om te aanbidden.

Verder roepen wij Christus aan als *Heer*. Zie bijvoorbeeld de aanhef van de eerste brief aan de Korintiërs: '(...) met allen, in elke plaats, die de naam van onze Heer Jezus Christus aanroepen, zowel hun als onze Heer' (1 Kor. 1:2). Hem als Héér aan te roepen houdt in, dat wij Zijn gezag erkennen als het Hoofd van de Gemeente en ons door Zijn Geest laten leiden (niet door regels en geboden van mensen). In een tijd van verval impliceert dat ook dat 'ieder die de naam van de Heer noemt, zich onttrekt aan ongerechtigheid' (2 Tim. 2:19). Wij dienen afstand te nemen van praktijken die strijdig zijn met de rechten van de Heer; daarom is

uiterlijke en innerlijke afzondering van het kwaad noodzakelijk om een vat tot eer van de Meester te kunnen zijn. Met hen die 'de Heer aanroepen uit een rein hart' dienen wij te jagen naar 'gerechtigheid, geloof, liefde en vrede' (2 Tim. 2:22).

Laten deze enkele maar toch zo veelzeggende woorden aan het slot van Genesis 4 dus een stimulans voor ons zijn om de naam van de Heer in alle eenvoud en in geest en waarheid aan te roepen. Dit is een getuigenis in een wereld die God niet kent, en die Hem de rug heeft toegekeerd. Laten wij Hem eren en huldigen, zowel persoonlijk in onze huizen als gemeenschappelijk 'in de tegenwoordigheid van al Zijn volk' (Ps. 116:14,18). Laten wij dat doen om al de weldaden die Hij ook aan ons heeft bewezen, maar bovenal om de heerlijkheid van Zijn naam!

Boeken om de Bijbel 2009

